

N:o 257.

Af herr **G. M. Sandin m. fl.**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

Vid 1889 och 1890 års riksdagar motionerade herr Erikson i Myckelgård angående åläggande för kungl. domänstyrelsen att underlätta bildandet af egna hem för arbetare. Med hänsyn därtill att Kungl. Maj:t redan ägde rättighet att försälja egendomar, hvars arrendesumma icke öfverstege ett visst af Riksdagen fastställt belopp, fann sig statsutskottet böra afstyrka motionen. Mot statsutskottets afstyrkande utlåtande reserverade sig herr Hans Andersson på sätt som följer:

»Om det också, såsom utskottet omförmäler, ett par tre gånger händt, att Kungl. Maj:t på domänstyrelsens underdåniga framställningar medgifvit försäljning i mindre delar af redan försålda kronoegendomar, så utesluta dessa få fall icke sannolikheten af att långt flera af dem skulle med större fördel för såväl staten som spekulanterna kunnat i mindre brukningsdelar afyttras, därest vederbörande domäntjänstemän haft *skyldighet* och icke blott rättighet se till, om egendomarne i hänseende till läge och areal medgifvit och lämpat sig för delning i två eller flera delar. Att så ej alltid skett framgår af exempel, som motionären meddelat utskottet, hvori han bland annat anför följande: »Med anledning af en min motion n:o 47 får jag påpeka, att under 1889 såldes för statens räkning furirsbostället Tossberg i Mattmars socken af Jämtlands län om 172 tunnland eller $\frac{1}{4}$ mantal skatte, hvars odlade ägor ligga på tre olika ställen, hvilket gjort det

mycket lämpligt för försäljning i 3 delar om $\frac{1}{12}$ mantal hvardera, och är jag förvissad därom, att, om så skett, staten erhållit i stället för 5,000 kronor minst 9,000 kronor, hvarförutom 3 familjer fått eget hem i stället för en.

Bostället Stengärde om ungefär $\frac{1}{2}$ mantal i Näs socken af samma län uppgifves hafva sålts 1888 för 9,000 kronor; ägora till detta hemman ligga särdeles väl till för klyfning i flera delar, ty där finnas stora odlingsbara marker, hvilka förut delvis blifvit torrlagda, och att där fanns skog tillräcklig för flera åboar, bevisas däraf, att den som köpte egendomen har sålt afverkningsrätten till *halfva* skogen för 6,000 kronor.»

Då det — fortsätter reservanten — är otänkbart, att Kungl. Maj:t skall kunna känna till, hvilka egendomar lämpa sig för försäljning i mindre delar, utan att domänstyrelsen därom underrättar, så synes det, som skärpta bestämmelser härutinnan för domäntjänstemännen äro af behovet påkallade. De sistnämndas nuvarande *rättighet* att föreslå försäljning i mindre delar bör därför förändras till *skyldighet*. Någon våda af en sådan förändring kan icke uppstå men väl fördelar.»

Att denna reservantens mening inom Riksdagen hade stora sympatier framgår däraf, att reservationen i Första Kammaren föll med endast en rösts majoritet, medan den af Andra Kammaren bifölls.

I Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 92, angående beviljande af lån för egna hem, har denna synpunkt icke blifvit behjärtad. Det finns nämligen i propositionen ingenting nämnt rörande upplåtande af kronojord för egna hem, än mindre talas där om skyldighet för någon myndighet att befordra uppdelandet af kronodomäner i mindre delar, lämpliga för egna hem.

I egnahemskommitténs betänkande framhålles å sid. 107, att »såsom ägare till ett stort antal öfver hela riket spridda domäner är staten i stånd att medels upplåtande af erforderliga jordområden verksamt befrämja upprättandet af egna hem», och kommittén anser det »vara af stor vikt, att denna utväg ock anlitas i så stor utsträckning som lämpligt ske kan». På grund af vissa omständigheter tror dock kommittén, »att dessa försäljningar icke synnerligen kunnat bidraga till upprättandet af egna hem», och »detta blir säkerligen för framtiden i än högre grad fallet, då kronans minsta egendomar redan äro föryttrade», tillägger kommittén.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet har statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet icke berört dessa kommitténs uttalanden, men väl har han å sid. 13 anført, »att det i många fall inträffade, att staten vid inköp af skogsegendomar komme i besittning af odlad eller odlingsbar mark, som icke med fördel kunde för sig utarrenderas, och att kommittén

därför ansåge önskligt, att det toges under öfvervägande, om och i hvilken mån upplåtelse af sådan mark till arbetarehem borde äga rum».

Å sidorna 28—29 omnämnes vidare, att vid fiskeligen och därmed jämförliga platser mark kunde för egnahemsändamål, där Kungl. Maj:t så pröfvar skäligt, inköpas af medel ur egnahemsfonden. Å sid. 64 framhålls dessutom förekomsten i »så godt som alla delar af landet» af »stora vidder af odlingsbar mark», men detta uttalande synes gälla mark tillhörande enskilda personer eller bolag, icke staten.

Af statsrådets yttrande å sid. 13 kan man finna, att han anser egnahemskommitténs önskemål beträffande upplåtelsen af kronomark för egna hem vara tillräckligt tillgodosedt genom nådiga brefvet af den 25 sept. 1896. I statsrådets anförande finnes således ingenting sagdt angående vidtagande af ytterligare åtgärder i det af herr Hans Andersson angifna syftet.

Enligt förteckning öfver samtliga utarrenderade kronoegendomar finnas t. ex. inom Södermanlands län 144 och inom Kronobergs län 118 kronoegendomar, medan enligt egnahemskommitténs uppgifter stor svårighet möter för arbetare att inom sagda län erhålla nödig jord för egna hem. Af tillgängliga handlingar synes ock framgå, att statens inkomst af utarrenderade egendomar icke står i rimligt förhållande till dessa egendoms värde eller till kostnaderna för deras administration, hvadan det torde få anses sannolikt, att egendomens försäljning för egnahemsändamål skulle tillskynda staten afsevärd ekonomisk vinst. Då främjandet af egnahemsrörelsen vidare måste anses vara en statsangelägenhet af stor vikt, enär därigenom en stor del af den emigrerande befolkningen torde kunna i landet kvarhållas och sättas i tillfälle att deltaga såväl i landets materiella och andliga odling som ock, vid händelse af behof, i dess försvar; och då det slutligen måste befaras, att egnahemsrörelsen icke kommer att taga någon nämnvärd fart, med mindre någon för ändamålet lämplig myndighet *älägges* att i mån af arrendetidens utlöpande till Kungl. Maj:t inkomma med uppgift om och förslag till delning af kronoegendomarne, så få vi härmed vördsamt anhålla,

att Riksdagen vid afgörande af Kungl. Maj:ts proposition n:o 92 måtte uttala önskvärheten af att, då kontrakten om arrende af kronoegendomar utlöpa, kungl. domänstyrelsen måtte *äläggas* att ej mindre inkomma till Kungl. Maj:t med yttrande om, huruvida och i hvilken omfattning dessa egendomar böra delas i lotter, lämpliga att försäljas eller eventuellt utarren-

deras för bildande af egna hem, än äfven att, då kungl. domänstyrelsen anser sådan delning, försäljning eller utarrendering böra förekomma, till Kungl. Maj:t härom afgifva förslag.

Om remiss till särskilda utskottet n:o 2 anhålles.

Stockholm den 12 april 1904.

G. M. Sandin.

C. J. Berggren.

Johan Olofsson.

A. F. Broström.

O. G. Eriksson.

A. Thylander.

Adolf Jansson.

Johan Forssell.

W. Johansson.
Öija.

Carl Jansson
i Edsbäcken.